

Чому виборці підтримують демократію, але голосують за автократів?

Багато виборців обирають конкретне покращення рівня життя, а не щось абстрактне на кшталт демократії. Нові автократи добре це зрозуміли.

Уявіть країну, де абсолютна більшість населення цінує демократію як форму правління, однак керівник цієї країни регулярно підриває демократію – звільняє суддів, кидає у в'язницю журналістів і опозиційних політиків. Водночас знижується рівень життя, що найяскравіше проявляється в інфляції, рівень якої досягає 72,3 відсотка (найвищий показник за 24 роки). Зважаючи на це, можна було б уявити, що на наступних виборах такий уряд однозначно втратить владу. Але реальність може відрізнятись від цих очікувань. У Туреччині чинному президенту Реджепу Таїпу Ердогану вдалося добитися переобрання. І Туреччина – не поодинокий випадок. Численні політики в усьому світі, які активно руйнували демократію у власній країні, досі користуються підтримкою великої частини електорату. Своєю чергою, це означає, що багато виборців, які підтримують демократію, голосують за політиків зі схильністю до авторитаризму. Чому?

Коли виборці вирішують, яку партію чи якого кандидата підтримати на виборах, вони в будь-якому разі мусять іти на компроміс: дуже малоймовірно, що якийсь один кандидат відповідає всім їхнім вимогам, тому доводиться визначати свої пріоритети. Нові автократи в усьому світі дуже добре зрозуміли: багато виборців обирають щось конкретне, а не абстрактне.

Конкретні інтереси проти абстрактних

Економічні труднощі – не найкраща передумова для переобрання, але гарантій, що авторитарного лідера будуть за це звинувачувати, немає – надто якщо він чи вона контролює ключові видання й таким чином може шукати, на кого перевести стрілки (а зазвичай саме так і

робиться). Насправді навіть у країнах зі свободою преси сприйняття економічної ситуації часто залежить від партійних вподобань: виборці часто сприятливіше оцінюють економіку, якщо у владі партія, до якої вони прихильно ставляться. Для багатьох виборців питання загального стану економіки видається надто абстрактним.

Проте значно конкретніше вони відчують економічну політику, яка покращує їхній рівень життя. Чинне політичне керівництво часто впроваджує такі рішення напередодні виборів, щоб створити позитивну асоціацію зі своїм перебуванням при владі та з собою особисто – наприклад, до таких кроків належить підвищення мінімальної заробітної плати та зарплат у бюджетній сфері в Туреччині, підвищення пенсій у Сербії, збільшення виплат на дітей у Польщі чи податкові пільги для багатих у США. Крім того, автократи також зловживають державними ресурсами, роздають гроші та забезпечують робочі місця та інші державні пільги своїм прихильникам в обмін на їхні голоси.

Навіть людей, які усвідомлюють, що підрив демократії шкодить їхнім інтересам, можна переконати

А втім, популістські кроки – лише один аспект успіху автократів. Коли демократії шкодять, змушуючи суддів достроково вийти на пенсію, замінюючи керівництво суспільних мовників або придушуючи дебати в парламенті, – це занадто абстрактно для більшості виборців, щоб вважати це прямою атакою на їхні особисті інтереси. Навіть людей, які усвідомлюють, що підрив демократії шкодить їхнім інтересам, можна переконати. Якщо їм сказати, що це було зроблено в ім'я захисту «нації в небезпеці», навіть демократично свідомі виборці стають більш терпимими до такої поведінки.

Використання страху й образи як інструментів

І таке застосування страху й образи серед населення – ще один наріжний камінь успіху автократів. Насамперед створюється явний ворог нації. Тоді автократи створюють свій образ людей, які дбають про інтереси населення в цьому відношенні – чи то щодо зовнішніх ворогів, як-от Брюссель, Захід чи іммігранти з мусульманських країн, чи стосовно внутрішніх ворогів у вигляді ліберальних еліт, етнічних, релігійних і сексуальних меншин. Щоб успішно впоратися з цими викликами, автократи представляють демократичні норми та

принципи як перешкоди, які необхідно усунути. Перед лицем того, що сприймається як загроза нації, чимало виборців готові закрити очі на руйнування демократії.

Таким чином, захист «нації, що перебуває під загрозою», стає ключовою метою, а все інше порівняно з нею – другорядне, навіть у розвинених демократіях. Саме тому багато американців не зважають на те, що Трамп порушує верховенство права, зокрема закривають очі на кримінальні обвинувачення через виплати для приховування інформації та засекречені документи. Американці, яких непокоїть національна ідентичність, готові жертвувати абстрактними інтересами, пов'язаними з верховенством права, в обмін на конкретні. Трампа вони сприймають як людину, яка забезпечила консервативну більшість у Верховному суді й таким чином нібито збереже національну ідентичність – наприклад, обмеживши право на аборти. На жаль, в Угорщині, Туреччині, Сербії та Польщі чимало виборців дотримувалися тієї самої логіки. Згадайте хоча б нещодавній приклад «закону проти Туска» та його обґрунтування.

Як прогресивним суб'єктам реагувати на стратегію автократів задовольняти конкретні інтереси, щоб мати змогу без жодних наслідків непомітно й абстрактно руйнувати демократію? З одного боку, потрібно визнавати силу емоцій у політиці, таких як страх й образа, а з іншого – зосереджуватися на конкретних покращеннях рівня життя громадян. Якщо не зважати на перший пункт, а другий ототожнювати зі зростанням ВВП, то цим можна буде лише полегшити завдання для автократів.

Переклад з англійської Наталії Сліпенко

Філіп Мілашич

Філіп Мілашич (Filip Milašić) захистив дисертацію в Берлінському університеті імені Гумбольдта за темою «Процеси демократизації на Західних Балканах». Працював науковим співробітником Університету Чорногорії і був оглядачем у багатьох щоденних газетах цієї країни. Автор книги «Утворення національних держав, війна і консолідація

демократії».

